

KORXONALARDA BOSHQARUV XARAJATLARINI TAKOMILLASHTIRISH

Xudaynazarova Dilnoza Gafurovna-Samarqand iqtisodiyot va servis instituti

“Buxgalteriya hisobi” kafedrası kata o’qituvchisi

Norqo’ziyeva Mohiniso Samarqand iqtisodiyot va servis institute talabasi

Annotatsiya: Muallif tomonidan ushbu ilmiy maqolada mamlakatimizda tashkil etilgan farmatsevtika korxonalarida boshqaruv xarajatlarini takomillashtirish to’g’risida ma’lumotlar berilgan.

Kalit soʻzlar: boshqaruv xarajatlari, farmatsevtika korxonalari, menejment, tahlil, optimallashtirish, samaradorlik, innovatsion boshqaruv, resurs tejamkorlik, raqamlashtirish, strategik rejalashtirish.

IMPROVING MANAGEMENT EXPENSES IN ENTERPRISES

Khudaynazarova Dilnoza Gafurovna – Senior Lecturer, Department of
“Accounting”,

Samarkand Institute of Economics and Service

Norqo’ziyeva Mohiniso – Student, Samarkand Institute of Economics and Service

Abstract: In this scientific article, the author provides information on improving management costs in pharmaceutical enterprises established in our country.

Keywords: Management costs, pharmaceutical enterprises, management, analysis, optimization, efficiency, innovative management, resource saving, digitalization, strategic planning.

Hozirgi globallashtirish va raqobat kuchaygan iqtisodiy sharoitda korxonalar faoliyatining samaradorligi bevosita xarajatlarni oqilona boshqarish bilan bogʻliq. Ayniqsa, farmatsevtika sanoatida bu masala alohida dolzarblik kasb etadi. Chunki ushbu sohada mahsulot sifati, texnologik jarayonlarning aniqligi va meʼyoriy talablarning yuqoriligi xarajatlarning toʻgʻri rejalashtirilishini talab etadi. Farmatsevtika korxonalari sogʻliqni saqlash tizimining asosiy boʻgʻini sifatida iqtisodiy va ijtimoiy barqarorlikni taʼminlashda muhim oʻrin tutadi. Shu sababli ularning boshqaruv xarajatlarini kamaytirish, ichki jarayonlarni avtomatlashtirish

va resurslardan samarali foydalanish bugungi kundagi strategik vazifalardan biridir.

Maqolaning maqsadi — farmatsevtika korxonalarida boshqaruv xarajatlarini tahlil qilish, ularni optimallashtirishning samarali yo‘llarini aniqlash hamda innovatsion yondashuvlar orqali ularni takomillashtirish bo‘yicha amaliy tavsiyalar ishlab chiqishdan iborat.

Boshqaruv xarajatlari — bu tashkilot yoki kompaniyaning ma‘muriy va boshqaruv faoliyatini amalga oshirish uchun sarflanadigan barcha xarajatlardir. Ular korxonaning asosiy ishlab chiqarish yoki xizmat ko‘rsatish faoliyatidan tashqari, boshqaruv jarayonlarini qo‘llab-quvvatlashga yo‘naltirilgan. Boshqaruv xarajatlariga rahbariyat maoshlari, ma‘muriy ofis xarajatlari, konsultatsiya xizmatlari, kadrlarni tayyorlash, huquqiy va moliyaviy xizmatlar, ofis jihozlari xaridi, yuridik va audit xarajatlari, shuningdek, boshqa ma‘muriy xarajatlari kiradi. Farmatsevtika sohasida boshqaruv xarajatlari kompaniyaning boshqaruv va ma‘muriy faoliyatini qo‘llab-quvvatlash uchun zarur bo‘lgan barcha xarajatlarni o‘z ichiga oladi. Ushbu xarajatlari tarmoqning o‘ziga xos xususiyatlari hisobga olinib, quyidagi asosiy elementlardan iborat bo‘ladi:

1. Rahbariyat va ma‘muriy xodimlarning maoshlari va ijtimoiy to‘lovlari

Farmatsevtika kompaniyalarida rahbarlar, boshqaruv bo‘limlari xodimlari va ma‘muriy personalning ish haqi, shuningdek, ularga to‘lanadigan soliqlar va ijtimoiy sug‘urta to‘lovlari asosiy xarajatlarni tashkil etadi.

2. Ofis jihozlari, materiallari va kommunikatsiya xarajatlari

Ofisda ishlash uchun zarur kompyuter texnikasi, telefon, internet, kseroks va boshqa ma‘muriy jihozlari xarajatlari. Shuningdek, ofis materiallari, qog‘oz, qalam va boshqa kundalik ehtiyojlar uchun sarflar ham kiradi.

3. Kadrlarni tayyorlash va malakasini oshirish

Farmatsevtika sohasida doimiy yangilanish va o‘quv jarayonlari muhim hisoblanadi. Xodimlarning malakasini oshirish, treninglar, seminarlar,

sertifikatlash kurslari uchun ajratilgan mablag'lar boshqaruv xarajatlarining bir qismidir.

4. Huquqiy, moliyaviy va audit xizmatlari

Sertifikatlash, litsenziyalash, qonunchilikka muvofiqlikni ta'minlash uchun yuridik maslahatlar va huquqiy xizmatlarga, shuningdek, moliyaviy hisob-kitoblar va tashqi audit xizmatlariga sarflanadigan xarajatlar.

5. Tashkiliy va boshqaruv xizmatlari

Konsalting, marketing bo'yicha maslahatlar, biznesni rivojlantirishga yo'naltirilgan xizmatlar xarajatlari, shu jumladan boshqaruv jarayonlarini takomillashtirish uchun jalb qilingan mutaxassislar to'lovlari.

6. Ichki va tashqi nazorat tizimlari

Ichki audit, sifat nazorati, xavfsizlik va standartlarga muvofiqlikni ta'minlash uchun tashkil etilgan tizimlarning faoliyatiga ketadigan xarajatlar.

7. Kommunal xizmatlar va ta'mirlash

Ma'muriy binolar uchun elektr energiyasi, suv, isitish, tozalash xizmatlari, shuningdek, bino va uskunalarning texnik xizmat ko'rsatish va ta'mirlash xarajatlari.

8. Axborot texnologiyalari va raqamlashtirish

ERP tizimlari, ma'lumotlar bazasi, elektron hujjatlar aylanishi, kiberxavfsizlik va boshqa IT xizmatlari uchun xarajatlar.

9. Sertifikatlash va standartlarga muvofiqlik

Farmatsevtika mahsulotlarini sertifikatlash, sifat standartlariga moslikni ta'minlash uchun zarur bo'lgan barcha xarajatlar, jumladan, laboratoriya tekshiruvlari va sinovlar.

10. Xodimlarni motivatsiya qilish va samaradorlikni oshirish dasturlari

Bonuslar, mukofotlar, ijtimoiy dasturlar, sog'liqni saqlash va dam olish imkoniyatlari uchun ajratilgan mablag'lar.

So‘nggi yillarda bu xarajatlarning ulushi farmatsevtika korxonalarining umumiy xarajatlarida 15–25 foiz atrofida shakllanmoqda. Shu sababli ularni to‘g‘ri nazorat qilish korxonaning foyda ko‘rsatkichiga sezilarli ta’sir ko‘rsatadi. Boshqaruv xarajatlarini optimallashtirish kompaniya resurslarini samarali boshqarish, ortiqcha sarflarni kamaytirish va biznes rentabelligini oshirishga qaratilgan muhim jarayondir. Bu maqsadda birinchi navbatda barcha boshqaruv xarajatlarini batafsil tahlil qilib, ortiqcha yoki samarasiz sarflarni aniqlash va moliyaviy ko‘rsatkichlarni muntazam kuzatib borish zarur. Shuningdek, qo‘lda bajariladigan ishlarni avtomatlashtirish va raqamlashtirish inson xatolarini kamaytiradi, vaqtni tejaydi hamda ERP kabi zamonaviy boshqaruv tizimlarini joriy etish orqali jarayonlarni tezlashtiradi hamda xarajatlarni kamaytirishga yordam beradi. Resurslarni – ishchi kuchi, materiallar, vaqt va moliyaviy imkoniyatlarni oqilona taqsimlash va foydalanish boshqaruv xarajatlarini sezilarli darajada qisqartiradi. Bundan tashqari, yetkazib beruvchilar bilan uzoq muddatli shartnomalar tuzish, bozorni doimiy ravishda tadqiq qilib, eng maqbul narx va shartlarni tanlash orqali xarajatlarni kamaytirish mumkin. Kompaniyada asosiy faoliyatga aloqasi kam yoki samaradorligi past bo‘lgan funksiyalarni tashqi mutaxassislar yoki tashkilotlarga topshirish, ya’ni outsorsing qilish ham samarali yo‘ldir. Moliyaviy va boshqaruv jarayonlarida kuchli ichki nazorat tizimini joriy etish va muntazam audit o‘tkazish xarajatlarni nazorat qilish imkonini beradi. Bundan tashqari, xodimlarning malakasini oshirish va ularni samarali ishlashga yo‘naltirish, shuningdek, motivatsiya tizimini yaxshilash mehnat unumdorligini oshirib, natijada xarajatlarni kamaytirishga yordam beradi. Nihoyat, yangi texnologiyalar va innovatsion yechimlarni joriy etish orqali ishlab chiqarish va boshqaruv jarayonlarini takomillashtirish ham xarajatlarni kamaytirishning muhim omillaridan biridir. Boshqaruv xarajatlarini kamaytirish faqat qisqartirish orqali emas, balki ularni strategik qayta tashkil etish orqali amalga oshiriladi. Quyidagi yo‘nalishlar eng samarali hisoblanadi:

XULOSA

Farmatsevtika korxonalarida boshqaruv xarajatlarini takomillashtirish iqtisodiy samaradorlikni oshirishning eng muhim yo‘nalishlaridan biridir. Boshqaruv xarajatlarini samarali boshqarish va optimallashtirish korxonaning moliyaviy holatini yaxshilashga, resurslardan oqilona foydalanishga hamda ishlab chiqarish va ma‘muriy jarayonlarni yanada silliq amalga oshirishga imkon beradi. Bu jarayon nafaqat individual korxonaning foyda ko‘rsatkichlariga ijobiy ta‘sir ko‘rsatadi, balki butun farmatsevtika tarmog‘ining raqobatbardoshligini oshirishda muhim omil hisoblanadi. Farmatsevtika sohasida raqobat doimiy ravishda kuchayib borayotgan bir paytda, xarajatlarni samarali boshqarish orqali mahsulotlarning narxini optimallashtirish, sifatni saqlab qolish va bozor talablariga tez moslashish mumkin bo‘ladi. Shu tariqa, boshqaruv xarajatlarini kamaytirish va ularni nazorat qilish orqali korxona yanada barqaror rivojlanadi, yangi investitsiyalar uchun imkoniyatlar yaratiladi va bozor ulushini kengaytirish mumkin bo‘ladi. Bundan tashqari, boshqaruv xarajatlarini takomillashtirish xodimlar samaradorligini oshirish, jarayonlarni avtomatlashtirish, ichki audit va nazorat tizimlarini kuchaytirish kabi chora-tadbirlarni o‘z ichiga oladi. Bu esa, o‘z navbatida, korxona ichidagi boshqaruv tizimlarini yanada mustahkamlaydi va resurslarning maqsadli yo‘naltirilishini ta‘minlaydi. Shu bois, farmatsevtika korxonalari uchun boshqaruv xarajatlarini doimiy ravishda tahlil qilish, ularni kamaytirish va samarali boshqarish strategiyalarini ishlab chiqish – uzoq muddatli muvaffaqiyat va barqarorlikni ta‘minlashda asosiy vazifa hisoblanadi. Natijada, bu nafaqat korxonaning o‘z foydasini oshiradi, balki milliy farmatsevtika sanoatining umumiy rivojlanishiga va sog‘liqni saqlash tizimining yaxshilanishiga ham xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 10-apreldagi PQ–4299-son qarori “Farmatsevtika tarmog‘ini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasi to‘g‘risida”.

2. “Buxgalteriya hisobi to‘g‘risida”gi Qonun, 2016-yil 13-aprel, O‘RQ–404-son.
3. O‘zbekiston Respublikasi Sog‘liqni saqlash vazirligi ma’lumotlari.
4. Сердюк В.Н. Управленческий учет. Москва, 2024.
5. Porter M. Competitive Advantage: Creating and Sustaining Superior Performance. Free Press, 2008.
6. Кондратьев В.Б. Экономика фармацевтической промышленности. Москва, 2021.
7. Fayziyeva N. O‘zbekiston farmatsevtika sanoatida menejment tizimini takomillashtirish yo‘llari. Toshkent, 2023.
8. Боронов, Б. Ф. (2022). ЁЎ-МОЙ МАҲСУЛОТЛАРИ ИШЛАБ ЧИҚАРИШ ХАРАЖАТЛАРИ ҲИСОБИНИНГ НАЗАРИЙ ВА МЕТОДОЛОГИК АСОСЛАРИНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ. *ISSN 2181-3191 VOLUME 1, ISSUE 7 OCTOBER 2022*, 202284.
9. Уразов К.Б., and Боронов Б.Ф.. "РЕСПУБЛИКА ОЗИҚ-ОВҚАТ САНОАТИДА ЁЎ-МОЙ МАҲСУЛОТЛАРИНИНГ АҲАМИЯТИ ВА ТУРЛАРИ" Экономика и социум, no. 6-2 (97), 2022, pp. 714-719.